

brīvībā

EGONA ŽIVERTA FOTO

Lai bijušie ieslodzītie veiksmīgāk integrētos sabiedrībā, būtiska loma ir ģimenēm. Taču mēdz būt arī gadījumi, kad tieši ģimenes locekļi ir tie, kuri vainojami cilvēka nonākšanā ieslodzījumā, sprieda eksperti Tieslietu ministrijas rīkotajā diskusijā "Kļūsti kādam par iespēju!".

<< Pirms ierasties laikraksta redakcijā, viņš piesardzīgi pajautā: "Tur būs daudz cilvēku?"

Kad tuvojies atbrīvošanās laiks, Toms domājis, ka, nokļūstot otrpus mūriem, viņu pārņems eiforija, taču pirmās trīs dienas drīzāk juties apjucis, teju katru dienu viņš saskaroties ar tehnoloģiju lietošanas problēmām.

"Ieeju poliklīnikā, pieklājīgi pajautāju, kurš rindā pēdējais. Pieceļas kaut kāds čalītis un saka: nē, tagad jāizņem numuriņš. Tas pats bankā, kur saka – jāzvana, un tad mēs jums kodiņu sūtīsim. Kļūva neērti, nedaudz sāk parādīties kompleksi. Uz mani skatās ar neizpratni – jauns čalis, kur ir problēma? Es taču neteikšu, ka esmu tikko no cietuma."

Vīrietis saka, ka plānus dzīvei brīvībā nekaļot, viņam galvenais ir noturēties un nesākt lietot alkoholu. Pagaidām viņam tas izdodas, lai gan divreiz bijušas situācijas, kad pārņēmis kārdinājums. Vecie paziņas esot klāt kā likts, un, protams, viņi mudina iedzert, izklaidēties. Noturēties viņam palīdzot atbalsta persona – brīvprātīgā līdzgaitniece Linda, ar kuru viņš iepazīšies jau cietumā. "Linda man uzrakstīja vēstulīti, kas ir aizlīmētā aploksnē, un teica: "Atvērsi, kad būs grūts mirklis brīvībā. Man vēl joprojām tā stāv mājās neatvērta."

Pēc atbrīvošanās Tomam trīs gadus vēl būs policijas kontrole, viņam regulāri policijā jāatziņojas. Kā bezdarbnieks viņš reģistrēties Nodarbinātības valsts

FAKTI

Ieslodzīto sadalījums 2022. gada 31. decembrī ieslodzījuma vietās

- Rīgas centrālcietums – 868,
- Liepājas cietums – 150,
- Daugavpils cietums – 996,
- Valmieras cietums – 228,
- Jelgavas cietums – 284,
- Jēkabpils cietums – 284,
- Ilūciema cietums – 189,
- Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem – 23,
- Olaines cietums (Latvijas cietuma slimnīca) – 177.

āģentūrā, mācās datora kursus. Vienlaikus viņš kā padomdevējs iesaistījies Liepājas teātra izrādes tapšanā. 7. decembrī pirmizrādi piedzīvos režisores Kristīnes Bīriņas iestudētā dokumentālā izrāde "Gaišās nakts" – par trim vīriešiem, kas nokļuvuši cietumā, vēl būdami jaunieši. Viena ieslodzītā prototips ir Toms. "Tas mani motivē, jūtos kaut kur piederīgs, kaut kur iesaistīts," viņš priecājas. "Periodiski tiekos ar aktieri, kas mani atveidos. Lai iejustos, viņš man pat atnāca līdz uz policiju, kur man bija jāatziņojas."

Ja neskaita bērnu izrādi, ko viņš skatījies, mācoties 4. klasē, Toms nesen pirmo reizi apmeklējis teātri, lai noskatīties iestudējumu – komēdiju. "Es apzinos savus niķus, bet es cenšos, tiešām cenšos," par apņemšanos atkal nenonākt cietumā viņš saka.

Būtiska loma ir līdzgaitniekiem

Oktoobra nogalē koncertzālē "Lielais dzintars" notika Tieslietu ministrijas rīkotā diskusija "Kļūsti kādam par iespēju!", kurā eksperti, uzņēmēji un nevalstisko organizāciju pārstāvji sprieda par to, kā integrēt bijušos ieslodzītos darba tirgū un sabiedrībā. Viens no diskusijas dalībniekiem bija Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Kurzemes reģiona nodaļas vadītājs, uzņēmējs, biznesa mentors Ralfs Minkevičs. "Vai jūs pieņemtu darbā Ralfu?" – auditorijai jautāja pasākuma moderators. Vairāk nekā 90% atbildēja apstiprinoši. Pēc kā diskusijas vadītājs uzdeva jautājumu pārdomām: "Vai jūs atbildētu tāpat, ja zinātu, ka Ralfs ir bijušais ieslodzītais?"

R. Minkevičs pirms vairākiem gadiem ieslodzījumā nokļuvis par noziegumu finanšu sfērā. Viņam piespriests gadu un trīs mēnešu ieslodzījums, ko izcietis Jēkabpils cietumā. Uzņēmējs spriež, ka tas bijis viens no svarīgākajiem viņa dzīves posmiem. "Tas bija ļoti specifisks pagrieziena punkts manas personības veidošanā," atzina R. Minkevičs, norādot, ka

EKSPERTS

Jākoncentrējas uz sociālās uzvedības korekciju

Māris Luste,
Ieslodzījuma vietu pārvaldes projektu vadītājs

Sabiedrības un darba devēju aizspriedumi pret bijušajiem ieslodzītajiem iet mazumā. Neteiktu, kas tas notiek strauji, tomēr šāda tendence ir.

Manuprāt, pilsoniskā brīduma pieaugums vērojams visdažādākajās jomās, tai skaitā par publisko pārvaldi, proti, mēs bijušo ieslodzīto jautājumā daudz labprātāk sadarbojamies arī starp publiskās pārvaldes institūcijām, nekā tas bija agrāk. Tagad sarunas sākas ar jautājumu: kā risināt? –, nevis: vai vajag risināt lietas?

Protams, darba devējiem joprojām ir aizspriedumi pret noteiktām ieslodzīto kategorijām. Piemēram, par dzērājsoferiem vai tiem, kas notiesāti par huligānismu, lielākajai daļai būtisku aizspriedumu nav. Mazāka tolerance ir pret tiem, kas pastrādājuši noziegumus, kas saistīti ar miesas bojājumiem, arī zādzības.

Taču kopumā gan darba devēji, gan sabiedrība atzīst, ka ar šīm iedzīvotāju kategorijām ir jāstrādā, jāatbalsta viņu integrācija sabiedrībā.

Projekti, ko īstenojam, – "Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana" un "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" – saistīti ar noziedzības mazināšanu. Ja bijušo ieslodzīto izdodas veiksmīgi integrēt sabiedrībā un darba tirgū, tad mūsu pūliņi noziedzības prevencijā nesuši taustāmu rezultātu.

UZZIŅAI

2022. gadā ieslodzījuma vietās konstatēti 7 uzbrukumi ieslodzījuma vietu amatpersonām:

- 207 gadījumi saistīti ar izvairīšanos no soda izciešanas,
- 2022. gada laikā cietumos 73,2% no kopējā skaita bija ieslodzītie, kuri notiesāti par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem un kuri izcietā sodu slēgtajos cietumos,
- pērn ieslodzījuma vietās uzturējās 136 ieslodzītie ar noslieci uz bēgšanu (2021. gadā – 136), 94 ieslodzītie ar noslieci uz uzbrukumu administrācijai (2021. gadā – 88), 232 ieslodzītie ar noslieci uz pašnāvību (2021. gadā – 234) un 296 ieslodzītie narkomāni (2021. gadā – 293),
- ieslodzījuma vietu drošības, uzraudzības un apsardzes daļām savstarpēji sadarbojoties, novērsti 14 noziedzīgi nodarījumi, to skaitā 4 miesas bojājumi.

AVOTS: IEVP 2022. GADA PUBLISKAIS PĀRSKATS

jau pirmajā dienā, kad nokļuvis cietumā, pieņēmis lēmumu, ka "strādās ar sevi".

"Protams, vispirms nepieciešama paša personīga apņemšanās, jo tā vide, kas tev ir apkārt, ne vienmēr ir motivējoša." Viņš izmantojis piedāvātās resocializācijas iespējas, liels atbalsts bijusi ģimene.

To, cik ļoti svarīgs atbalsts gan bijušajiem, gan esošajiem ieslodzītajiem, diskusijā izskanēja bieži. Liepājas cietuma priekšniece Gita Rozentāle norādīja, ka atbalsts no ģimenes, tuviem cilvēkiem, brīvprātīgajiem ir ļoti svarīgs ne tikai finanšu noziegumus izdarījušajiem, bet gan jebkuriem noziedzniekiem, arī tiem, kas izdarījuši laupīšanas. Tas ir ļoti svarīgs aspekts, lai šie cilvēki kļūtu par pilnvērtīgiem sabiedrības

locekļiem. Otrs būtiskais aspekts ir ieslodzīto pašu vēlme mainīt savu dzīvi, saprast, ka tā vairs nevēlas dzīvot un strādāt ar to.

Liepājas cietuma Resocializācijas daļa palīdzot ieslodzītajiem saprast, kur viņi ir nonākuši un kāpēc viņi ir ieslodzījumā, mudinot izprast to un meklēt veidus, kā turpmāk dzīvot citādāk. Tas ceļš ir iespējams, ieslodzītie veiksmīgi atgriežas sabiedrībā un dzīvo likumpaklausīgu dzīvi daudzus gadus, uzsvēra Liepājas cietuma priekšniece, minot kāda bijušā ieslodzītā piemēru. "Šis cilvēks jau no 2014. gada ir brīvībā, viņš neieņem augstus amatus, bet strādā par autobusa šoferi. Nu jau no iekšzemes reisiem pārcēlies uz starptautiskajiem. Šo gadu laikā viņš nekādus atkārtotus pārkāpumus nav veicis."

tu, proti, cilvēks strādā, viņam ir legāli ienākuma avoti, pozitīva sociālā komunikācija, attiecīgi ir mazāka iespējāmība, ka viņš atgriezīsies ieslodzījumā. Līdz ar to visvairāk jākoncentrējas uz notiesāto sociālās uzvedības korekciju. Ja cilvēks ir cietumā, tad viņš izdarījis kaut ko visnotaļ smagu, un tas nozīmē, ka viņa uzvedībai bijuši kaut kādi cēloņi – viņš nav pratis uzvesties tā, lai nenonāktu pretrunā likumam. Uzskatu, ka, īstenojot divus Eiropas Sociālā fonda līdzfinansētus projektus, iespējams, esam pārņēmuši vislabākās sociālās uzvedības programmas, kādas vispār pasaulē ir. Mūsu pieeja noziedzīgai uzvedībai balstīta pierādījumos. Ja vien mūsu kapacitāte nākotnē ļaus, tad mums tiešām ir pamats uzskatīt, ka, pat notiesāto paturot izolācijā, varam, pirmkārt, diezgan ticami prognozēt, vai pastāv riski, ka viņš atkārtoti nonāks konfliktā ar likumu, otrkārt, varam censties mainīt mehānismu, kas veido viņa uzvedību, kontrolēt agresiju utt.▶

Oktoobra beigās bezdarbnieku rindās mūspusē bija reģistrēti tikai viens bijušais ieslodzītais, atklāja Nodarbinātības valsts aģentūras Liepājas filiāles vadītāja Dace Baumanē.

Visbiežāk šie cilvēki darbu atrodot bez NVA palīdzības. "Domāju, ka iemesls tam vispirms ir tas, ka mums ir lieliska sadarbība ar Ieslodzījuma vietu pārvaldi. Karjeras konsultanti jau daudzus gadus ar ieslodzītajiem strādāja klātienē, kopš kovida pandēmijas gan arī attālināti, un tas turpinās arī šobrīd," pastāstīja NVA Liepājas filiāles vadītāja.

Lai gan bijušie ieslodzītie visbiežāk izvēloties strādāt būvniecībā, kokapstrādē, transporta vai loģistikas jomā, profesijas un izglītības programmas, ko piedāvā ieslodzītajiem ir ļoti dažādas: datorzinības, uzņēmējdarbības pamati, sadzīves tehnikas remonts, nagu dizains, ādas izstrādājumu izgatavošana, autokrāvēja operators u.c.

Diskusijā "Kļūsti kādam par iespēju!" eksperti vienojās, ka bijušo ieslodzīto integrācijai darba tirgū un sabiedrībā ļoti būtiska loma ir brīvprātīgajiem jeb līdzgaitniekiem, kuri sadarbību ar klientu uzsāk jau apcietinājumā, kā arī turpina pēc soda izciešanas.

Pašreiz šādu brīvprātīgo skaits gan esot nepietiekams, tāpēc dažādu jomu pārstāvji aicināti iesaistīties veicināt bijušo ieslodzīto motivāciju uzsākt pilnvērtīgu dzīvi pēc apcietinājuma.▶